

הקדמה

תודה שהצטרפתם אלינו היום למפגש היומי שלנו, 20 דקות שבהן אנחנו מפנות את מבטינו על הזוועה שממשלת ישראל והצבא הישראלי מחוללים בעזה, זרקור על הזוועה בעזה, יחד עם תקווה או הזמנה גם לחשוב על להתנגד להרס המסיבי הזה למוות, להשמדה, לרעב. והיום אנחנו נארח פה את ד"ר תמר מגידו שהיא משפטנית מהמחלקה ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית, ויחד עם קבוצה של משפטנים היא חיברה לאחרונה נייר עמדה בנוגע לתוכנית לריכוז אוכלוסייה ברפיח. והיא תעניק לנו את הפרספקטיבה של המשפט הבינלאומי על הכוונה להקים מחנה ריכוז בעיר ההרוסה. אז תודה לך תמר ובבקשה.

הרצאה

תודה ליאור ואיילת וגם לעידו על שאתם עושים את זה. לפני משהו כמו שבועיים קצת יותר הבליחה לתוך חיינו "העיר ההומניטרית", במרכאות כמובן, שזו תוכנית שהכריז עליה שר הביטחון כ"ץ, שמטרתה בעצם לרכז את אוכלוסיית עזה על חורבות העיר רפיח. המטרה בשלב ראשון, כך פורסם, היא לרכז שם את 500,000 האנשים שנמצאים כרגע באזור אל-מוואסי, שזה אזור חולי, אזור שבו אנשים גרים בערי אוהלים מאולתרים, בלי תנאי סניטציה, בלי מזון מספק, בלי מים, בלי סיוע רפואי מספק, בתנאים קשים ביותר. אבל הרעיון הוא להעביר אותם בעצם על ידי יצירת סביבה כופה לשטח סגור על חורבות רפיח, שטח שאפשר יהיה להיכנס אליו אבל אי אפשר יהיה לצאת ממנו, ושסיוע הומניטרי יסופק רק בו. כלומר, אי אפשר יהיה לשרוד באזורים אחרים של עזה. אנחנו רואים שגם היום ישראל מגבילה מאוד ומערימה קשיים רבים על אספקת סיוע הומניטרי שלא דרך אותו GHF, Gaza Humanitarian Fund, שהיא מאבטחת ומממנת כנראה ומארגנת מאחורי הקלעים.

אז הרעיון שלא במקרה מזכיר לרבים מאיתנו מחנה ריכוז. ואנחנו יודעים גם – וזה לכאורה ברקע התוכנית, אבל אנחנו חושבים שזה חשוב מאוד לניתוח המשפטי של החוקיות שלה – שהמטרה של התוכנית הזאת חוברת למטרה שהממשלה מדברת עליה זמן מה: גירוש של אוכלוסיית עזה, או מה שהם מכנים "עזיבה מרצון או יציאה מרצון". כאשר כמובן התנאים הכופים שוללים את ההבנה של רצון כזה, רצון שהוא רצון חופשי. וגם לזה אני אולי אחזור. אני אגיד דבר אחרון: אנחנו מדברים הרבה פעמים על אנשים שכבר בעצם גורשו מבתיים, מספר רב של פעמים פונו. יש הוראות פינוי היום על כ-85% משטח רצועת עזה. רק 15% משטח הרצועה הוא שטח שבו אזרחים יכולים להתגורר, לכאורה בבטחה. הצמצום הזה לרפיח הוא צמצום אחד נוסף, ואין כל הבטחה, ולמעשה נעשים מאמצים אדירים [למנוע] שאנשים יוכלו לשוב לבתיים אחרי המעבר הנוסף הזה. למעשה, כמו שאנחנו שומעים כל בוקר מפי מישור אחר, הרסנו את הבתים שלהם אין להם לאן לחזור. ואנחנו שומעים על ההרס השיטתי הזה שדיברו עליו פה בתחילת השבוע. אני לא אכנס אליו מעבר לכך.

אז בתגובה לתוכנית הזאת כתבתי יחד עם חמישה-עשר עמיתים שלי, חוקרים של משפט בינלאומי במוסדות שונים ברחבי הארץ, מכתב לשר הביטחון ולרמטכ"ל. בעצם ביקשנו להתריע על אי-החוקיות הבווערת והבולטת של התוכנית הזאת. אנחנו סבורים שהיא תוכנית שהיא מסוכנת, שהיא בלתי חוקית בעליל. אני אסביר ממש בקצרה בחמש דקות שנותרו לי למה אנחנו חושבים שזה המקרה. אני אשמח להרחיב עוד בזמן השאלות. בשלב ראשון צריך להבין שהעברה של אוכלוסייה בתוך שטח לחימה או בתוך שטח כבוש מותר רק בעצם משני טעמים: הטעם העיקרי הוא ביטחונה של אותה אוכלוסייה. אם למשל יש אזור שיש בו לחימה מותר להתריע בפני האוכלוסייה שהאזור הוא כרגע מסוכן כדי לאפשר לה להתפנות ולהגן על עצמה. טעם שני הוא אם יש צורך מבצעי צבאי דוחק. אבל אז הצורך הזה צריך להיות באזור מסוים. ובשני המקרים האלה לא משנה מה הטעם שמוביל להעברת האוכלוסייה או לפינויה, התהליך הזה [של העברה או פינוי] צריך להיות זמני, וצריך לאפשר בסופו של תהליך לאוכלוסייה לחזור לביתה ברגע שהצורך פג. לכן אנחנו אומרים שאם אנחנו מסתכלים על הפינוי, על אותה "עיר הומניטרית", שוב במרכאות כפולות ומכופלות, אז יש תנאים שבהם צריך פינוי כזה לעמוד כדי שהוא יהיה חוקי. התכלית צריכה להיות ראויה, כמו שאמרתי. אסור לפנות את האוכלוסייה בשביל לחץ על הגירה או לשם איזשהו צורך פוליטי אחר. חייבים להבטיח על את שלומם של המפונים בעת הפינוי, ולהבטיח להם תנאי מחייה ראויים במקום שאליו הם מתפנים.

אני חושבת שיש שאלה עצומה: האם ישראל יכולה להבטיח דבר כזה בעיר שהיא בעצם הרסה מן היסוד. לא נותרו בה תשתיות. וראינו את הרקורד של ישראל עם אותו GHF בהספקת הסיוע ההומניטרי בשבועות האחרונים. רק אתמול נהרגו שבעים אנשים שביקשו להגיע ולאסוף סיוע הומניטרי, והכוחות ירו אליהם – בין אם הירי הזה הוא מסיבה שבאותה נקודה חייל חש שהוא בסכנה או לא, אנשים הסתערו או לא. השורה התחתונה היא שכל יום יש את אותו סיפור של צפיפות ואיום לכאורה על הכוחות [הצבאיים], או לא איום על הכוחות. האם הכוחות מתקשרים עם האוכלוסייה באמצעות ירי חי, שזה דבר בלתי נתפס בכלל. כך או אחרת נהרגו שם מאות רבות מאד של אנשים בחודשיים שהקרה הזאת – GHF – פועלת. אז זה ביחס לשמירה על האוכלוסייה. הפינוי צריך להיות זמני – וזאת נקודה שהתוכנית בבירור איננה מבטיחה – והוא צריך להיות מידתי.

הטענה שלנו היא שבעצם התוכנית הזאת לא עומדת באף אחד מהתנאים האלה, ולכן היא איננה חוקית. לא רק שהיא לא חוקית, אלא שהיא עשויה לעלות לכדי פשע מלחמה, ואפילו פשעים נגד האנושות שאוסרים על העברה של אוכלוסייה בכפייה ושלא בהתאם לתנאים האלה, ובתנאים מסוימים גם פשע השמדת עם. אחת הדרכים לבצע פשע השמדת עם היא על ידי העמדת האוכלוסייה בתנאי חיים שנועדו להבטיח את השמדתה של האוכלוסייה. וזה שוב בתנאים מסוימים באופן שבו תבצע התוכנית, גם הסוגייה הזאת היא סוגייה שצריך יהיה לבחון אותה. אני אוסיף בהקשר הזה [לגבי] צווי הביניים שנתן בית הדין הבינלאומי בהאג ביחס לתביעה של דרום אפריקה נגד ישראל. בית הדין בעצם הנחה את ישראל להבטיח את תנאי המחיה ברצועת עזה, והזהיר אותה מפני התממשות של התנאים של עבירת ג'נוסייד. התנאים האלה מחייבים את ישראל, לצד החוק הישראלי החוק למניעת השמדת עם, שהוא חוק מ-1950 שישראל התגאתה בו ושנכנס לתוקף עוד לפני אותה אמנה הבינלאומית שהזכרתי קודם.

ולכן, בגלל אי-החוקיות הזאת של התוכנית אנחנו בעצם פונים ומתריעים בפני שר הביטחון והרמטכ"ל. אנחנו סבורים שלתת פקודה כזאת, זו תהיה פקודה בלתי חוקית בעליל, שאסור לתת אותה ואסור לציית לה. ומפקדים או מנהיגים פוליטיים שיתנו אותה לחיילים, והכוחות שיבצעו אותה מצויים כולם – מעבר לפשע המוסרי שכרוך בביצוע של תוכנית כזאת – גם בסכנה משפטית להעמדה לדין ברחבי העולם, כמובן לא רק בפני בתי דין בינלאומיים, אלא גם במדינות אחרות.